

ΤΟ ΜΕΓΑ ΔΙΑΖΥΓΙΟ

4η Αυγούστου 2013

Στην δεκαετία του 1980 δύο σημαντικές μεταβλητές που, έως τότε, αυξομειώνονταν μαζί παγκοσμίως πήραν ξαφνικά διαζύγιο. Η μία μεταβλητή ήταν τα κέρδη των επιχειρήσεων. Η άλλη ήταν οι ιδιωτικές επενδύσεις στις οποίες επιδίδονταν οι επιχειρήσεις αυτές. Πράγματι, έως τα μέσα της δεκαετίας του 1980, οι δύο αυτές μεταβλητές κυμαίνονταν, σε διεθνές επίπεδο, περίπου στο 9% του συνολικού εισοδήματος του πλανήτη. Ανέβαιναν οι επενδύσεις, μεγάλωνε το συνολικό εισόδημα και μεγεθύνονταν παράλληλα τα κέρδη. Μεγάλωναν τα κέρδη, αυξάνονταν οι επενδύσεις, ανέβαινε το συνολικό εισόδημα. Έπεφτε το συνολικό εισόδημα (όπως π.χ. κατά την διάρκεια της διεθνούς κρίσης του 1980-3), συρρικνώνονταν οι επενδύσεις και συμπιέζονταν τα κέρδη. Κ.ο.κ. Έως ότου περί το 1985 αυτή η σχέση διερρήχθη.

Από το 1985 έως το Κραχ του 2008, ενώ τα κέρδη αυξάνονται συστηματικά, σε πλανητικό επίπεδο (τόσο σε απόλυτες τιμές όσο και ως ποσοστό του συνολικού εισοδήματος), οι επενδύσεις έμεναν πίσω (και μάλιστα μειώνονταν ως ποσοστό του συνολικού εισοδήματος). Μάλιστα μετά το Κραχ του 2008, οι δύο μεταβλητές ακολούθησαν εντελώς αντίθετους δρόμους – καθιστώντας οριστικό το μεταξύ τους διαζύγιο. Τα κέρδη σήμερα αντιπροσωπεύουν το 12% του συνολικού πλανητικού εισοδήματος ενώ οι επενδύσεις ένα μόνο ισχνό 4%.

Οι κατεστημενική, κυρίαρχη οικονομική θεωρία δεν μπορεί να εξηγήσει αυτό το φαινόμενο. Καθώς διδάσκει στους φοιτητές πως οι επενδυτικές αποφάσεις λαμβάνονται με γνώμονα την μεγιστοποίηση της κερδοφορίας, η υψηλή κερδοφορία θα έπρεπε να κινητοποιεί τις επιχειρήσεις να επενδύουν περισσότερα ώστε να εξάγουν ακόμα περισσότερα κέρδη, σε μια περίοδο που τα κέρδη σχεδόν φύονται στα δέντρα και, μην ξεχνάμε, τα επιτόκια δανεισμού (δηλαδή το κόστος μιας επένδυσης) βρίσκεται σε ιστορικά χαμηλά επίπεδα.

Το πρόβλημα με τους κατεστημενικούς οικονομολόγους (τους οποίους ο Μαρξ ονόμαζε, με την γνωστή του «ευγένεια», χυδαίους οικονομολόγους) είναι ότι επισταμένως αγνοούν δύο σοβαρούς λόγους που η υψηλή κερδοφορία δεν οδηγεί στην αύξηση των επενδύσεων.

Ο πρώτος λόγος έχει να κάνει με τον φθίνοντα ανταγωνισμό ή, για πω το ίδιο πράγμα με άλλα λόγια, με την όλο και αυξανόμενη μονοπωλιακή (ή ολιγοπωλιακή) ισχύ των επιχειρήσεων. Όσο πιο δεσπόζουσα, π.χ., η θέση της Microsoft, της Exxon, της Apple ή της Samsung στην αγορά, τόσο μεγαλύτερο είναι το ποσοστό των κερδών τους που οφείλεται στην ολιγοπωλιακή τους θέση και μικρότερο το ποσοστό που αποτελεί ανταμοιβή για τις επενδύσεις που έκαναν. Υπό αυτό το πρίσμα, η υπερ-συγκέντρωση ολιγοπωλιακής ισχύος των μεγάλων επιχειρήσεων, μετά το 1985, στις διεθνείς αγορές, εξηγεί σε μεγάλο βαθμό τον λόγο που, από τότε και έπειτα, η αύξηση της κερδοφορίας δεν

συνεπάγεται αύξηση και των επενδύσεων. Δεν είναι τυχαίο ότι, μετά το 1985, οι μεγάλες επιχειρήσεις αντί να επενδύουν τα κέρδη τους σε παραγωγικές διαδικασίες τα χρησιμοποίησαν, σε μεγάλο ποσοστό, για να επιδίδονται σε εξαγορές (η μία την άλλη), συγχωνεύσεις και χρηματιστηριακά παίγνια σαν εκείνα που μας οδήγησαν στο Κραχ του 2008.

Ο δεύτερος λόγος είναι, στις μέρες μας, μετά το 2008, η ίδια η Ύφεση (ή, το ίδιο είναι, ο φόβος της Ύφεσης). Καθώς τα εργοστάσια υπολειτουργούν, λόγω χαμηλής ζήτησης, η υψηλή κερδοφορία δεν τους δίνει κανένα κίνητρο να επενδύσουν σε νέες παραγωγικές μονάδες, εφόσον δεν εκμεταλλεύονται καν τις υπάρχουσες. Μόνο μια γενναία αύξηση της ζήτησης θα κάνει τους επιχειρηματίες να πάρουν από τα κέρδη και να τα επενδύσουν. Όμως, όταν οι άλλοι επιχειρηματίες δεν το κάνουν και, παράλληλα, το κράτος (ή τα κράτη συλλήβδην) μειώνουν δαπάνες και επενδύσεις, η ζήτηση αντί να αυξάνει μειώνεται – και τα συσσωρεύομενα κέρδη συσσωρεύονται χωρίς να επενδύονται.

Εν κατακλείδι, το Μέγα Διαζύγιο κερδών-επενδύσεων αποτελεί έναν από τους βασικούς λόγους που η ανάκαμψη δεν έρχεται και η λιτότητα αποδεικνύεται όλο και πιο τοξική.